

ČESKÉ ZEMĚ A 2. SVĚTOVÁ VÁLKA

I. DRUHÁ REPUBLIKA

V důsledku Mnichova a vídeňské arbitráže přestalo být Československo životaschopným státem – zprětrhání dopravních cest, nemožnost účinné obranné vojenské akce, hospodářské ztráty, příliv uprchlíků z pohraničí do vnitrozemí.

Proměna společnosti a politiky:

- šok z Mnichova vyvolal silný odpor k 1. republice („Odbenešit!“)
- politická koncentrace (Strana národní jednoty, levice vytváří Národní stranu práce)
- přitvrzení režimu – rozšíření zmocňovacího zákona, antisemitská nařízení, obecně větší veřejná aktivita krajní pravice, zákaz KSČ
- federalizace státu
- proměna zahraniční politiky – orientace na Německo

Druhá republika zaniká v březnu – vzniká Slovenský stát (14. 3., v čele Josef Tiso), česká část obsazena německou armádou (15. 3.)

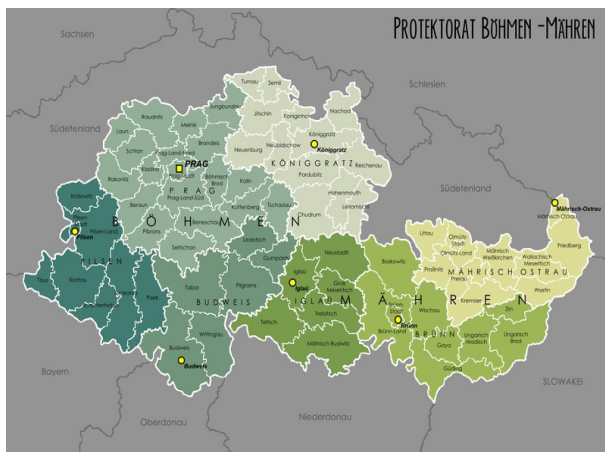

II. PROTEKTORÁT ČECHY A MORAVA

Vyhlášen den po obsazení. Protektorát se nestal přímou součástí Německa, měl formální autonomii, nebyl však samostatným státem. Neměl zastoupení v zahraničí ani vlastní armádu (pouze malé tzv. vládní vojsko), protektorátní vláda byla povinna „jednat v souladu s potřebami Říše“, občané Protektorátu podléhali německým represivním orgánům.

Správa Protektorátu: existovaly paralelně dvoje orgány

- protektorátní správa – státní prezident (do funkce přešel prezident 2. republiky E. Hácha), protektorátní vláda
- okupační správa – hlavním představitelem říšský protektor – nejprve bývalý německý ministr zahraničí Neurath, po jeho odchodu na „zdravotní dovolenou“ zastupujícím říšským protektorem podstatně tvrdší R. Heydrich (IX. 41 – V. 42); po jeho smrti význam úřadu klesá, stále důležitější je tzv. německé státní ministerstvo (v čele K. H. Frank)

Vývoj pravomocí – zpočátku ve vládě dominují lidé se vztahy k odboji (předseda vlády Alois Eliáš), pravomoci vlády jsou však postupně oklešťovány. Zlomem je nástup Heydricha – Eliáš je zatčen, do popředí se dostávají kolaboranti (Emanuel Moravec).

Politika: unifikace a totalizace – jediná politická strana Národní souručenství, jednotné odbory

Hospodářství: podřízeno zájmům a potřebám Říše, pro kterou byl klíčový průmyslový potenciál území Protektorátu, s ohledem na válku především zbrojovky, využití tohoto potenciálu bylo pro nacisty dlouhodobou prioritou, již byla přizpůsobena i správa; přidělový systém s politikou cukru a biče – dělníci, pracující v důležitých továrnách, mohli získat slušné přídělky, naproti tomu za jakékoliv překročení pravidel padaly nejtvrďší tresty.

Alois Eliáš

Emil Hácha

Emanuel Moravec

Karl Hermann Frank

Reinhard Heydrich

III. ODBOJ

Odboj měl 3 složky:

- londýnský – sídlo hlavních orgánů, uznávaných Spojenci (vláda, prezident)
- moskevský – pouze KSČ, aktivní až od napadení SSSR, do té doby byli na území spojence Německa a oficiálně nepočítali s obnovením ČSR
- domácí – převažovaly kontakty na Londýn

Cíle odboje: společná je snaha o obnovení Československa, zároveň působí trauma Mnichova – vše se má pozměnit tak, aby se nemohl opakovat. V obecných cílech se všechny směry v podstatě shodovaly, spory byly o konkrétní náplň. Při přímém jednání Londýn-Moskva (XII. 1943) byli komunisté lépe připraveni, prosadili proto své materiály jako základ jednání a mohli s předstihem připravovat podmínky pro poválečné převzetí moci.

- neplatnost Mnichova a obnova předmnichovských hranic – Britové a Francouzi uznali v průběhu války; nakonec územní ústupek pouze vůči SSSR v otázce Podkarpatské Rusi, kterou obsadila Rudá armáda.
- idea ČSR jako mostu mezi Západem a Východem – snaha o novou a stabilnější zahraniční politiku, usilující o spojenectví se všemi velmocemi; fakticky byla závislá na míře poválečné spolupráce západních velmocí a SSSR; již za války se realizovala pouze východní část – smlouva o spojenectví se SSSR (XII. 1943)
- regulovaná demokracie – snaha zabránit rozdrobenosti politických sil a nestabilitě vlád omezením počtu stran – Národní fronta
- odsun Němců – Beneš byl nejprve ochoten odstoupit výměnou za odchod většiny Němců i menší část území, především kvůli tlaku domácího odboje nakonec došlo ke sjednocení na požadavku odchodu všech Němců bez územní kompenzace

Vojenská účast: únikové trasy před začátkem války vedly buď přes Polsko (menší část zde prožila začátek války a zasáhla do bojů) do Francie nebo přes Balkán.

- Francie – zapojení do ústupových i leteckých bojů
- Anglie – ceněný příspěvek čs. letců (stíhači a bombardéři) v bitvě o Anglii (310-313 peruč) a čs. zpravodajství
- severní Afrika – nejdůležitější nasazení čs. pěšího praporu v obraně Tobrúku (1941)
- východní fronta – od 1942 formování čs. jednotky v rámci Rudé armády, velitelem Ludvík Svoboda (původně v sovětské internaci jako zajatec z Polska); postupné rozšiřování až na armádní sbor; hlavní bojové nasazení – Sokolovo, Kyjev, Dukla

Odboj a kolaborace v Protektorátu: domácí odboj se začal organizovat okamžitě, ale na základě zkušeností z 1. světové války – slabá konspirace a rychlá infiltrace. Politické ústředí, Petiční výbor Věrní zůstaneme, vojenská Obrana národa – 1940 prakticky zlikvidovány, ze zbytků se vytvořil ÚVOD (Ústřední vedení odboje domácího).

Aktivita: velmi omezené možnosti partizánského boje. Na počátku války hlavním projevem davové akce – převoz ostatků K. H. Máchy, bojkot tramvají a tisku. Vyvrcholení těchto akcí 28. X. 1939 – smrt Jana Opletala, demonstrativní pohřeb, 17. XI. zavření VŠ. Ochota širší veřejnosti k projevům nesouhlasu slábne. Velkou ranou odboji je nástup Heydricha, vyhlášení stanného práva a další vlna tvrdého postihu odboje. Poté již větší akce pouze kolaborační (např. davová „přísaha věrnosti Říši a Vůdci“). Aktivita odboje zcela nezaniká, realizuje se však buď v menších sabotážních akcích nebo v menších skupinách (např. tzv. 3 králové – Balabán, Morávek, Mašín). Hlavní přínos domácího odboje byl ve zpravodajství.

Atentát na Heydricha – tlak Spojenců na větší odbojovou akci, z možných cílů (např. význační kolaboranti) nakonec vybrán Heydrich jako osoba s velmi vysokým postavením i v nacistické hierarchii (SS). Atentát uskutečněn 27. V. 1942 výsadkáři z Anglie. Následovalo přitvrzení represí a demonstrativní akty pomsty – vypálení Lidic (10. VI.) a Ležáků (24. VI.). Francouzi a Britové i pod vlivem atentátu odvolali podpis pod Mnichovskou dohodou.

Josef Balabán

Václav Morávek

Josef Mašín

Jan Kubiš

Josef Gabčík